

Asianro 766/00.04.00/2019

§ 277**Lausunto koskien lasten osallistumisoikeuksien tilannekuvausta**

Sivistysjohtaja Juha-Pekka Lehmus:

Oikeusministeriö on lähettänyt lausuntopyynnön koskien ministeriön valmistelemaa luonnosta lasten osallistumisoikeuksien tilannekuvauksesta. Lausuntopyyntöön pyydetään vastausta 30.8.2019 mennessä.

Euroopan neuvosto on julkaissut vuonna 2016 arviointityökalun, jonka avulla jäsenmaat voivat mitata edistystään lasten osallistumisoikeudessa. Arviointityökalun tavoitteena on saada jäsenmaiden toimintatavat vastaamaan annettujen suositusten edellyttämää tasoa ja siten varmistamaan lapsille YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa taattu oikeus osallistua heitä itseään koskevaan päätöksentekoon.

Työkalu koostuu yhteensä kymmenestä eri indikaattorista, joiden perusteella jäsenmaat voivat arvioida toimiaan lasten osallistumisen turvaamiseksi ja edistämiseksi sekä keinojaan tarjota lapsille tilaisuuksia osallistua. Arviointityökalun indikaattorit ovat seuraavat:

Indikaattori 1: Lasten ja nuorten oikeudesta osallistua päätöksentekoon säädetään kansallisessa perustuslaissa ja muussa lainsäädännössä

Indikaattori 2: Lasten ja nuorten oikeus osallistua päätöksentekoon on nimenomaisesti sisällytetty monialaiseen kansalliseen strategiaan lasten oikeuksien toteuttamiseksi

Indikaattori 3: Jäsenvaltioon on perustettu riippumaton, lakisääteinen lasten oikeuksien instituutio

Indikaattori 4: Jäsenvaltiossa on käytössä mekanismeja, joiden avulla lapset voivat käyttää osallistumisoikeuttaan turvallisesti oikeudellisissa ja hallinnollisissa menettelyissä

Indikaattori 5: Käytössä on lapsiystävällisiä valitusmenettelyitä

Indikaattori 6: Lasten oikeus osallistua päätöksentekoon on sisällytetty lasten parissa työskentelevien ammattilaisten peruskoulutusohjelmiin

Indikaattori 7: Lapsille jaetaan tietoa heidän oikeudestaan osallistua päätöksentekoon

Indikaattori 8: Lapset ovat edustettuina eri foorumeilla, mukaan lukien omien organisaatioidensa kautta, kouluissa sekä paikallisilla, alueellisilla ja kansallisilla hallintotasoilla

Indikaattori 9: Käytössä on lapsille suunnattuja palautemekanismeja koskien paikallisia palveluita

Indikaattori 10: Lapsia tuetaan osallistumaan YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (mukaan lukien CRC-varjoraportti) ja olennaisten Euroopan neuvoston välineiden ja yleissopimusten seurantaan

Oikeusministeriö käynnisti alkuvuonna hankkeen arviointityökalun pilotoimiseksi Suomessa ja asetti ohjausryhmän tukemaan ja seuraamaan pilotointi-hankkeen toteutusta. Ohjausryhmässä on oikeusministeriön lisäksi edustajat sosiaali- ja terveysministeriöstä, opetus- ja kulttuuriministeriöstä, sisäministeriöstä, Lapsiasiavaltuutetun toimistosta, Etnisten suhteiden neuvottelukunnasta, Suomen Kuntaliitto ry:stä, Lastensuojelun keskusliitto ry:stä ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry:stä. Ohjausryhmän toimikausi on 11.2.2019-31.1.2020.

Ohjausryhmä on päättänyt, että arviointityökalun käsittelemistä teemoista kootaan tilannekuvaus olemassa olevan tiedon perusteella. Asiakirjaan on soveltuvin osin koottu tilannekuvauksen lisäksi myös lasten osallistumisoi-keuksien toteutumisen kannalta tunnistettuja hyviä käytäntöjä ja kehittämiskohteita. Lisäksi on pyritty tunnistamaan keskeisiä tietopuutteita kuhunkin indikaattoriin liittyen. Arviointityökalun kattama aihepiiri on varsin laaja, joten ohjausryhmä on tehnyt tiettyjä rajauksia ja painotuksia teemojen käsittelyn suhteen.

Tähän luonnokseen pyydetään keskeisten sidosryhmien lausuntoja kesä-elokuussa 2019. Tilannekuvausluonnos on monilta osin vielä keskeneräinen ja sitä täydennetään annettujen lausuntojen, asiantuntijakuulemisten sekä lasten fokusryhmähaastattelujen perusteella syksyn 2019 aikana. Tilannekuvaukseen kerättyjen tietojen pohjalta ohjausryhmä tuottaa arviointiraportin, joka on tarkoitus julkistaa alkuvuonna 2020.

Oikeusministeriön laatima tilannekuvaus koskien lasten oikeuksien arviointityökalua on hyvin laadittu ja erittäin laaja-alainen selvitys lasten oikeuksista ja mahdollisuuksista osallistua heitä itseään koskevaan päätöksentekoon.

Indikaattorin 1 lasten ja nuorten oikeudesta osallistua päätöksentekoon on ministeriön tilannekuvassa peilattu meidän nykylainsäädäntöön ja siellä mainittuihin lasten oikeuksiin osallistua päätöksentekoon. Lasten oikeudesta osallistua päätöksentekoon on Suomessa säädetty mittavasti kansallisessa lainsäädännössä.

Indikaattorin 2 lasten ja nuorten päätöksen teon oikeuden sisällyttämisestä kansalliseen strategiaan on huomioitavaa, että Suomessa ei ole erikseen kansallista strategiaa, jollaista YK:n lapsen oikeuksien komitea on Suomea koskevissa päätelmissään ja lapsen oikeuksien sopimuksen yleistä toimeenpanoa koskevassa yleiskomentissaan suositellut. Suomessa on tällä hetkellä

lähinnä sektorikohtaisia kehittämis- tai politiikkaohjelmia, joissa käsitellään lasten osallistumisoikeuksia kyseisen toimialan tai sektorin näkökulmasta.

Indikaattorin 3 jäsenvaltioon on perustettu riippumaton, lakisääteinen lasten oikeuksien instituutio todetaan, että lapsiasiavaltuutettu on itsenäinen valtion viranomainen, joka on perustettu eduskunnan säätämällä lailla (laki lapsiasiavaltuutetusta 1221/2004). Valtuutettu toimii hallinnollisesti oikeusministeriön yhteydessä, mutta ministeriö ei ohjaa lapsiasiavaltuutetun toimintaa. Valtuutettu ei ratkaise yksittäisten lasten tai perheiden asioita eikä voi muuttaa muiden viranomaisten päätöksiä. Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on yhteistyössä muiden viranomaisten sekä toimialansa järjestöjen ja vastaavien muiden toimijoiden kanssa edistää lapsen edun ja oikeuksien toteutumista.

Indikaattorin 4 jäsenvaltiossa on käytössä mekanismeja, joiden avulla lapset voivat käyttää osallistumisoikeuttaan turvallisesti oikeudellisissa menettelyissä, hallituksen esitys uudeksi laiksi on hyväksytty eduskunnassa, mutta lakeja ei ole vielä vahvistettu. Tarkoitus on, että lait tulevat voimaan vuoden 2020 alussa. Hallituksen esityksen mukaan muutosehdotukset vahvistaisivat lapsen oikeutta tulla kuulluksi ja hänen näkemystensä huomioon ottamista oikeudenkäynnissä.

Indikaattorin 5 käytössä olevista lapsiystävällisistä valitusmenettelyistä todetaan, että lasten oikeuksia koskeva laillisuusvalvonta kuuluu eduskunnan oikeusasiamiehen tehtäviin ja lapsen oikeuksia koskevat asiat ovat yksi kansallisen painopistealueista. EOA tekee tiivistä yhteistyötä lapsiasiavaltuutetun kanssa. Lasten itse tekemien kantelujen määrä on pieni. Tämän vuoksi EOA on pitänyt tärkeänä voivansa puuttua lainvastaiseen tai muuten moitittavaan kohteluun myös omasta aloitteestaan.

Indikaattorin 6 lasten oikeudesta osallistua lasten parissa työskentelevien ammattilaisten peruskoulutusohjelmien päätöksentekoon on huomioitava, että arvio varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutuksen lisäämisestä tulee vielä lisätä ministeriön tilannekuvaan.

Indikaattorin 7 kohdalla, miten lapsille jaetaan tietoa heidän oikeudestaan osallistua päätöksentekoon, todetaan tilannekuvauksessa, että lapsen oikeuksien kansallista viestintää linjattiin vuonna 2010 valmistuneessa Lapsen oikeuksien kansallisessa viestintästrategiassa. Lapsiasiavaltuutettu ja Lastensuojelun keskusliitto ovat käyneet keskusteluja viestintästrategian uudistamisesta. Uutta lapsen oikeuksien kansallista viestintästrategiaa on tarkoitus suunnitella ottaen huomioon muut olemassa ja vireillä olevat lapsiin liittyvät strategiat ja linjaukset. Kuntien peruspalveluiden valtakunnallisessa arvioinnissa vuodelta 2017 todetaan, että kaksi kolmasosaa kunnista tiedottaa nuorille heitä koskevasta päätöksenteosta monipuolisesti useiden eri kanavien kautta.

Indikaattorin 8 lapset ovat edustettuina eri foorumeilla, mukaan lukien omien organisaatioidensa kautta, kouluissa sekä paikallisilla, alueellisilla ja kansallisilla hallintotasoilla, on hyvä esimerkki Eduskunnassa vuodesta 1998 kokoonnutunut Nuorten parlamentti. Valtaosa Nuorten parlamentin toiminnasta tapahtuu yläkoulujen parlamenttikerhoissa, joissa tutustutaan demokratian avainsymyksiin ja ajankohtaisiin teemoihin sekä osallistutaan yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Kuntien peruspalveluiden arvioinnin mukaan nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä tapoja kuulla nuoria oli vuonna 2017 käytössä vaihtelevasti eri kunnissa. Monipuolisimmin mahdollisuuksia oli käytössä suuremmissa kunnissa, mutta tarjontaa löytyy hyvin myös pienemmistä kunnista. Monissa kaupungeissa toimii Lasten Parlamentti tai on käytössä vastaavia lasten osallisuuden foorumeja.

Indikaattorin 9, käytössä on lapsille suunnattuja palautemekanismeja koskien paikallisia palveluita, kohdalla hankkeen puitteissa on nostettu esiin, että Suomessa ei tehdä systemaattista tiedonkeruuta lasten kokemuksista koskien paikallisia palveluita. Mikäli suullista palautetta kerätään, sitä ei yleensä dokumentoida, jolloin sen hyödyntäminen on haastavaa.

Indikaattorin 10 kohdalla, miten lapsia tuetaan osallistumaan YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja olennaisten Euroopan neuvoston välineiden ja yleissopimusten seurantaan. Suomi on raportoinut lapsen oikeuksien komitealle vuosina 1994, 1998, 2003 ja 2008. Ulkoministeriö valmistelee parhaillaan yhdistettyä viidettä ja kuudetta määräaikaisraporttia. Ulkoministeriö on pyytänyt raporttiin lausuntoja viranomaisten lisäksi myös lapsia edustavilta ja lasten parissa työskenteleviltä kansalaisjärjestöiltä. Lastensuojelun Keskusliittoa koordinoi suomalaisten kansalaisjärjestöjen vaihtoehtoista raporttia. Vaihtoehtoisen raportin valmistelu aloitettiin keväällä 2016 kokoamalla Lastensuojelun Keskusliiton jäsenyhteisöistä ja muista sidosryhmistä työryhmiä, jotka tarkastelivat lasten oikeuksien tilaa yhdeksällä eri teema-alueella. Myös lapsiasiavaltuutettu ja eduskunnan oikeusasiamies antavat omat raporttinsa lasten oikeuksien toteutumisesta Suomessa.

Lausuntopyyntö ja tilannekuvausluonnos ovat luettavissa oheisen linkin kautta <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=63815b73-51a4-40da-b676-6d67901ef1ed>

Päätösehdotus

Kaupunginjohtaja Ari Korhonen

Kaupunginhallitus päättää todeta lausuntonaan, että Raision kaupungilla ei ole indikaattorin 6 lisäksi, lisättävää ministeriön valmistelemaan luonnokseen koskien tilannekuvaa lasten osallistumisoikeuksien arviointityökalusta.

Pöytäkirja tämän asian osalta tarkastetaan heti.

Päätös

Kaupunginhallitus hyväksyi ehdotuksen yksimielisesti.

Tiedoksi

Oikeusministeriö / Lausuntopalvelu.fi

